INNSPILLSWEBINAR:
Veiledningsmateriell – internkontroll og risikostyring

Siw Tynes Johnsen
Sekretariatet for Normen
25.06.21

Kjøreregler

- Møteleder styrer ordet
- Vi setter mikrofonene deres på «mute» fra start
- Det foretas ikke opptak av dette webinaret
- Presentasjonen legges ut på normen.no

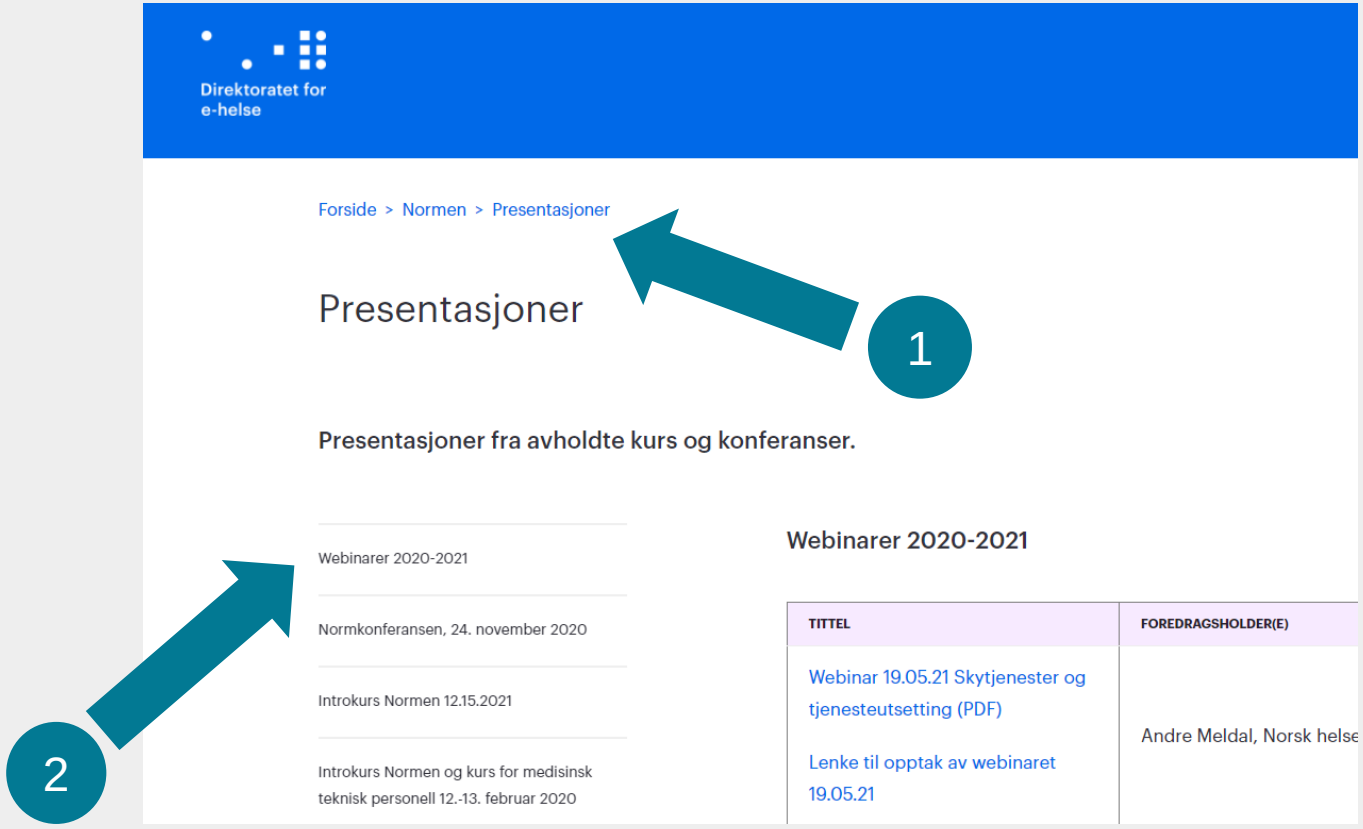

NORMEN

Spørsmål og kommentarer underveis

- Bruk chatfunksjonen når som helst under webinaret til spørsmål eller kommentarer
- Send spørsmål eller kommentarer direkte til Thea om du ikke ønsker å skrive i møtechatten
- Vi svarer på spørsmål enten i plenum og/eller i chat
- Hvis du har spørsmål som ikke blir besvart under webinaret eller innspill du ønsker å komme med i etterkant, send oss en epost til sikkerhetsnormen@ehelse.no

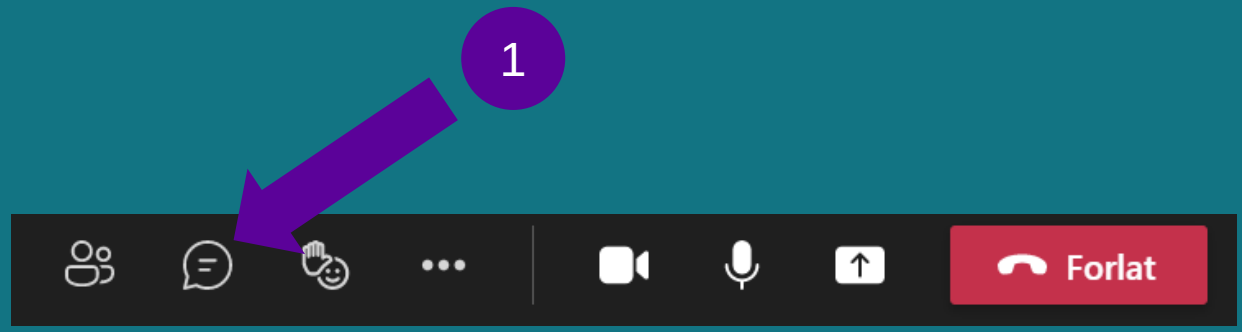

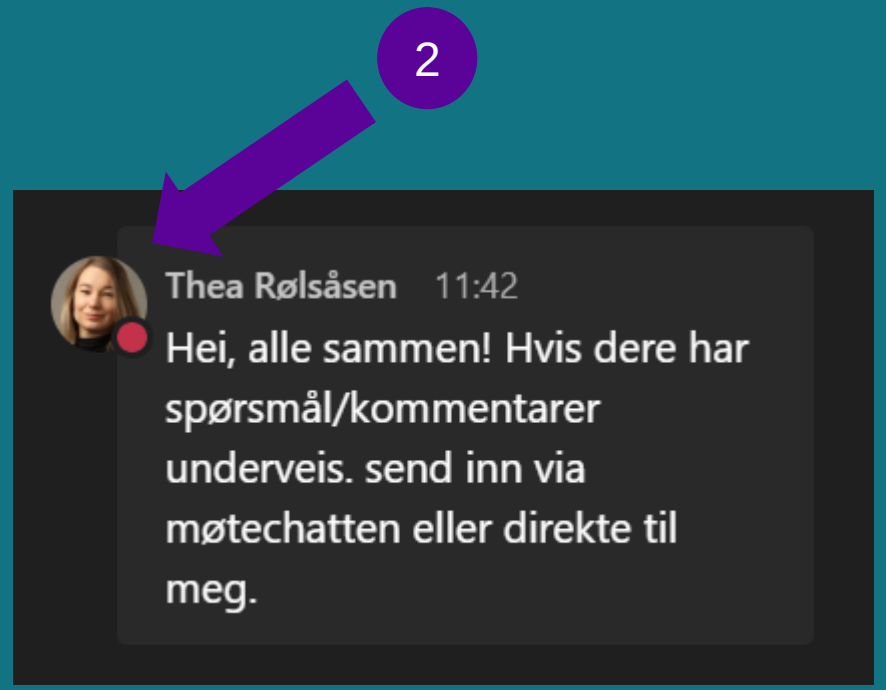

NORMEN

Agenda

- Introduksjon til veiledningspakken internkontroll og risikostyring
  - Innhold og relevante problemstillinger
- Diskusjon og innspill
  - Vi ønsker å høre fra dere!
- Veien videre for veiledningspakken

En liten forsmak på diskusjonstemaene …

- Hvordan fungerer strukturen i veilederne?
- Er det temaer som mangler i innholdsfortegnelsene som bør med?
- Er det temaer som bør strykes eller løftes ut i andre veiledningsprodukter (egne faktaark eller lignende)?
- Hvordan jobber dere med risikoaksept i deres virksomheter?
  - Nivåer for risikoaksept, akseptkriterier, en hybrid mellom de to – eller på en helt annen måte?
  - Fordeler, ulemper, behov? Hvordan veileder vi best?

Introduksjon til veiledningspakken internkontroll og risikostyring

Oppdatering av veiledningsmateriell: Internkontroll og risikostyring

Temaer som inngår i arbeidspakken

- Faktaark 01 Ansvar og organisering
- Faktaark 02 Styringssystem for informasjonssikkerhet og personvern
- Faktaark 04 Kartlegge og klassifisere systemer
- Faktaark 05 Fastsette nivå for akseptabel risiko
- Faktaark 07 Risikovurdering
- Faktaark 08 Avviksbehandling
- Faktaark 09 Opplæring av ledere og medarbeidere
- Faktaark 27 Retningslinjer for daglig informasjonssikkerhet
- Planlagt veiledning om personvernkonsekvensvurdering (DPIA)
- Veileder for små helsevirksomheter
- Mal for internkontroll legekontor
- Mal for internkontroll psyk, fysio, manuell, og kiropraktor
- Mal for internkontroll tannhelsetjeneste
- Mal for internkontroll apotek

Plan for arbeidet med veiledningsmateriellet

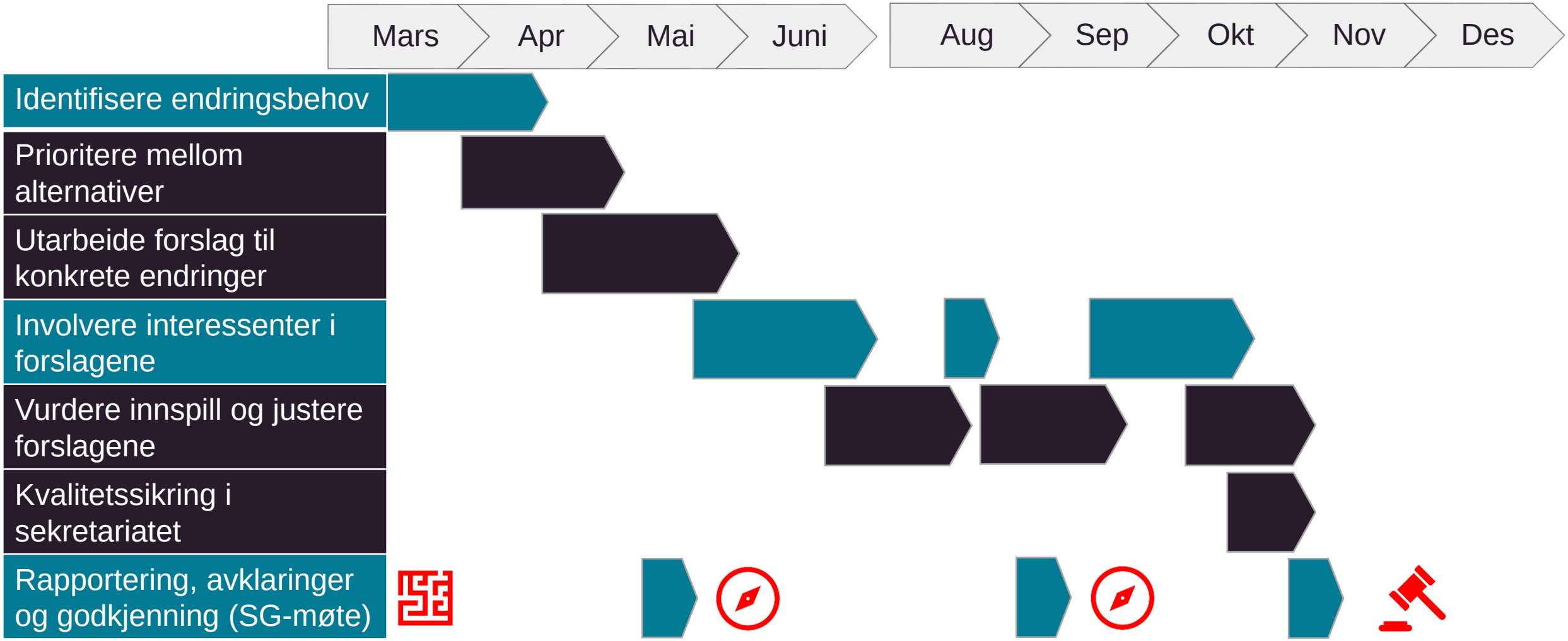

NORMEN

Kort om gjennomførte aktiviteter

- Innspill fra Normens styringsgruppe og andre aktører i sektoren
- Innspillswebinar for veiledning om DPIA ble gjennomført 5. mai
  - Innspill om utfordringer, behov og eksempler/maler fra sektoren
- Referansegruppe med deltagere fra bredden av sektoren hadde møte 22. juni
  - Konstruktiv faglig diskusjon om internkontroll og risikostyring, fokus på struktur og innhold i veiledningsmateriellet
- Innspillswebinar 1 for veiledningspakken ble gjennomført 23. juni
  - Innspill om struktur og overordnet innhold
  - Ikke alle som ønsket fikk deltatt på grunn av tekniske problemer
- Løpende koordinering med direktoratets arbeid med oppdatering av mal for personvernkonsekvensvurderinger (DPIA) og utarbeidelse av tilhørende veileder

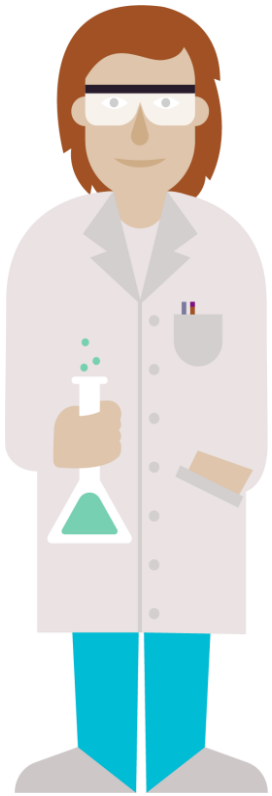

Målsetninger/prinsipper for veiledningsmateriell i pakken

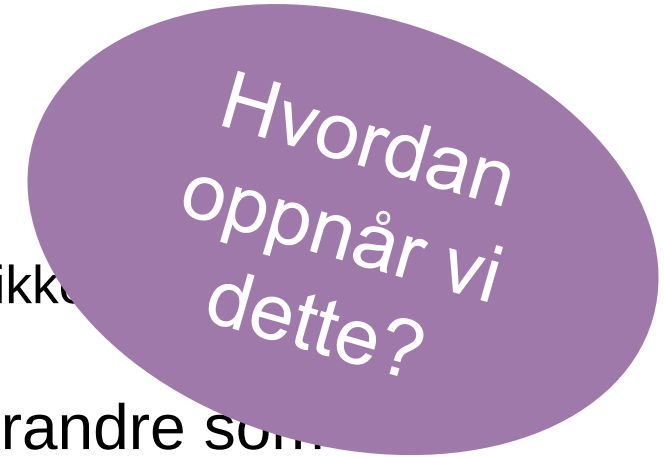

- Vise sammenhengene mellom ulike delprosesser
  - For eksempel mellom ulike typer risikovurderinger (informasjonssikk
    pasientsikkerhet, DPIA)
- Synliggjøre behovet for å veie ulike hensyn opp mot hverandre som
  del av risikostyringen
- Synliggjøre ledelsens ansvar og behov for beslutningsgrunnlag
- Ikke skrive mye om det samme mange steder
  - Unngå dobbeltarbeid både i arbeidet med veiledningsmateriellet og for virksomhetene som skal benytte materiellet i sine prosesser
- Sektorspesifikt og praktisk rettet
  - Ikke for teoretikerne, men for de som skal gjøre dette i praksis i sektoren

… ved å organisere de faglige temaene på denne måten

Internkontroll
Faktaark 01 - Ansvar og organisering
Faktaark 02 - Styringssystem for info.sikkerhet og personvern
Faktaark 08 - Avviksbehandling
Faktaark 09 - Opplæring av ledere og medarbeidere
Faktaark 27 - Retningslinjer for daglig informasjonssikkerhet
Nytt tema: Sikkerhetskultur i helse- og omsorgssektoren
Maler og eksempler (bl.a. fra maler for internkontroll for små virksomheter)
Sette de ulike prosessene som er en del av internkontrollen mer i sammenheng
Beskrive at risikostyring er en del av den totale internkontrollen, henvise til risikoveileder

Risikostyring
Faktaark 04 - Kartlegge og klassifisere systemer
Faktaark 05 - Fastsette nivå for akseptabel risiko
Faktaark 07 - Risikovurdering
Nytt tema: Vurdering av personvernkonsekvenser (DPIA)
Maler og eksempler
Sette de ulike prosessene som er en del av risikostyringen mer i sammenheng
Beskrive at risikostyring er en del av den totale internkontrollen, henvise til internkontrollveileder

Oppdatere og tilpasse veileder for små virksomheter ved behov, i tråd med ny veiledning og med riktige henvisninger

NORMEN

Veileder i internkontroll – innhold i utkastet som foreligger

Veileder i internkontroll forts.

Veileder i risikostyring – innhold i utkastet som foreligger

Veileder i risikostyring forts.

Risikoaksept – nivåer og kriterier

- Ta utgangspunkt i en skala for konsekvens og sannsynlighet
- Vurdere hvilken konsekvens og sannsynlighet virksomheten ikke kan akseptere – kombinere disse for å finne nivå for akseptabel risiko
- For all risiko som er høyere enn nivå for akseptabel risiko skal det iverksettes tiltak for å bringe sikkerheten innenfor et akseptabelt nivå
- Arbeidet med å fastsette akseptabel risiko skal ta utgangspunkt i de enkelte behandlingene av helse- og personopplysninger virksomheten gjør

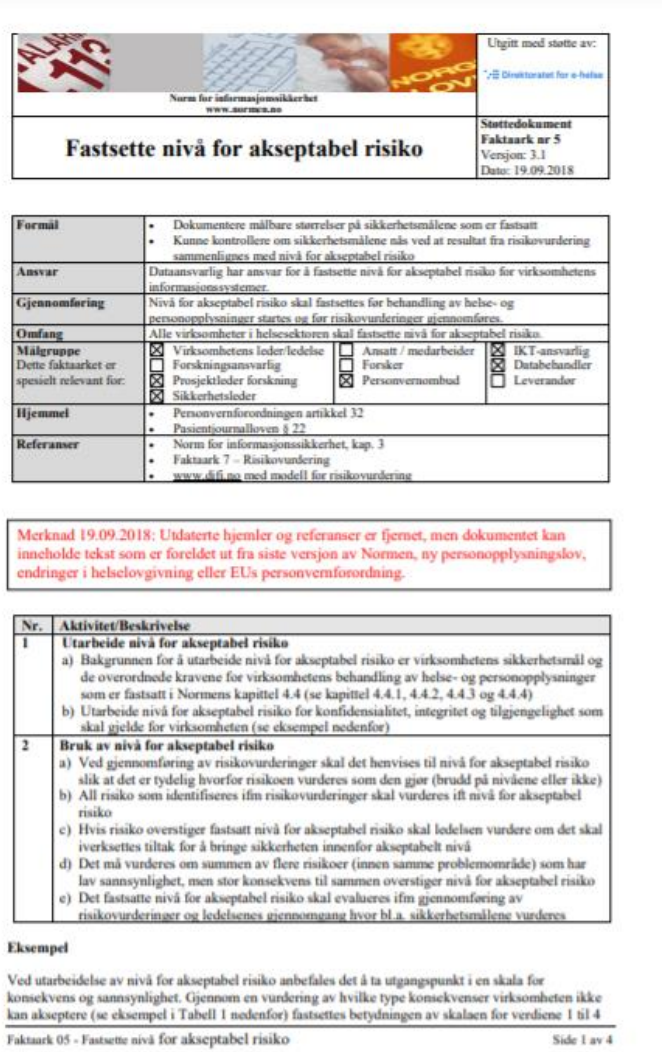

Norm for informasjonssikkerhet
www.normen.no

Utgitt med støtte av:

Fastsette nivå for akseptabel risiko

Støttedokument
Faktaark nr 5
Versjon: 3.1
Dato: 19.09.2018

Formål	• Dokumentere målbare størrelser på sikkerhetsmålene som er fastsatt • Kunne kontrollere om sikkerhetsmålene nås ved at resultat fra risikovurdering sammenlignes med nivå for akseptabel risiko
Ansvar	Dataansvarlig har ansvar for å fastsette nivå for akseptabel risiko for virksomhetens informasjonssystemer.
Gjennomføring	Nivå for akseptabel risiko skal fastsettes før behandling av helse- og personopplysninger startes og før risikovurderinger gjennomføres.
Omfang	Alle virksomheter i helsesektoren skal fastsette nivå for akseptabel risiko.
Målgruppe Dette faktaarket er spesielt relevant for:	☒ Virksomhetens leder/ledelse ☐ Forskningsansvarlig ☒ Prosjektleder forskning ☒ Sikkerhetsleder ☐ Ansatt / medarbeider ☐ Forsker ☒ Personvernombud ☒ IKT-ansvarlig ☒ Databehandler ☐ Leverandør
Hjemmel	• Personvernforordningen artikkel 32 • Pasientjournalloven § 22
Referanser	• Norm for informasjonssikkerhet, kap. 3 • Faktaark 7 – Risikovurdering • www.dfi.no med modell for risikovurdering

Merknad 19.09.2018: Utdaterte hjemler og referanser er fjernet, men dokumentet kan inneholde tekst som er foreldet ut fra siste versjon av Normen, ny personopplysningslov, endringer i helselovgivning eller EUs personvernforordning.

Nr.	Aktivitet/Beskrivelse
1	**Utarbeide nivå for akseptabel risiko** a) Bakgrunnen for å utarbeide nivå for akseptabel risiko er virksomhetens sikkerhetsmål og de overordnede kravene for virksomhetens behandling av helse- og personopplysninger som er fastsatt i Normens kapittel 4.4 (se kapittel 4.4.1, 4.4.2, 4.4.3 og 4.4.4) b) Utarbeide nivå for akseptabel risiko for konfidensialitet, integritet og tilgjengelighet som skal gjelde for virksomheten (se eksempel nedenfor)
2	**Bruk av nivå for akseptabel risiko** a) Ved gjennomføring av risikovurderinger skal det henvises til nivå for akseptabel risiko slik at det er tydelig hvorfor risikoen vurderes som den gjør (brudd på nivåene eller ikke) b) All risiko som identifiseres ifm risikovurderinger skal vurderes ift nivå for akseptabel risiko c) Hvis risiko overstiger fastsatt nivå for akseptabel risiko skal ledelsen vurdere om det skal iverksettes tiltak for å bringe sikkerheten innenfor akseptabelt nivå d) Det må vurderes om summen av flere risikoer (innen samme problemområde) som har lav sannsynlighet, men stor konsekvens til sammen overstiger nivå for akseptabel risiko e) Det fastsatte nivå for akseptabel risiko skal evalueres ifm gjennomføring av risikovurderinger og ledelsenes gjennomgang hvor bl.a. sikkerhetsmålene vurderes

Eksempel

Ved utarbeidelse av nivå for akseptabel risiko anbefales det å ta utgangspunkt i en skala for konsekvens og sannsynlighet. Gjennom en vurdering av hvilke type konsekvenser virksomheten ikke kan akseptere (se eksempel i Tabell 1 nedenfor) fastsettes betydningen av skalaen for verdiene 1 til 4

Faktaark 05 - Fastsette nivå for akseptabel risiko Side 1 av 4

Risikoaksept – nivåer og kriterier

- Normen 6.0 har en risikobasert tilnærming
- Krav til informasjonssikkerhet gjennomgående i hele bransjenormen
- Det er likevel utledet noen såkalte minimumskrav til konfidensialitet, integritet, tilgjengelighet og robusthet
- «Virksomheten skal fastsette nivå for akseptabel risiko basert på Normens minimumskrav til informasjonssikkerhet og eventuelt egne informasjonssikkerhetsmål»
  - En slags hybridløsning mellom tidligere versjoners fokus på nivå for akseptabel risiko og bruk av akseptkriterier

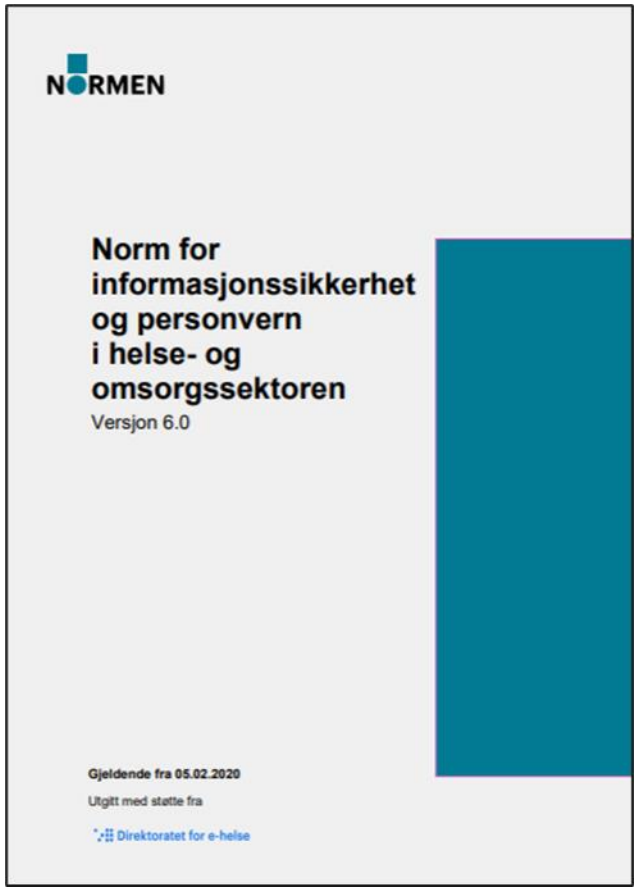

Diskusjon – ordet er fritt!

Hva tenker dere?

- Hvordan fungerer strukturen i veilederne?
- Er det temaer som mangler i innholdsfortegnelsene som bør med?
- Er det temaer som bør strykes eller løftes ut i andre veiledningsprodukter (egne faktaark eller lignende)?

Hva tenker dere?

- Hvordan jobber dere med risikoaksept i deres virksomheter?
- Nivåer for risikoaksept, akseptkriterier, en hybrid mellom de to – eller på en helt annen måte?
- Fordeler, ulemper, behov? Hvordan veileder vi best?

Andre innspill til arbeidet med veilederne i internkontroll og risikostyring?

Veien videre for veiledningspakken og referansegruppen

Veien videre …

- Skriveperiode i et par uker til – etterarbeid fra dagens innspillswebinar og arbeid med andre mottatte bidrag
- Innspill og beslutninger i styringsgruppemøte 20. september
- Referansegruppemøter i oktober, for henholdsvis internkontroll og risikostyring
- Legges frem for godkjenning av Normens styringsgruppe 1-2. desember
- Planlagt publisering desember 2021

Ta gjerne kontakt om du har innspill til Normens veiledningsmateriell!

- Hva trenger du?
- Hva mangler?
- Hva kan oppdatert veiledningsmateriell bidra med?

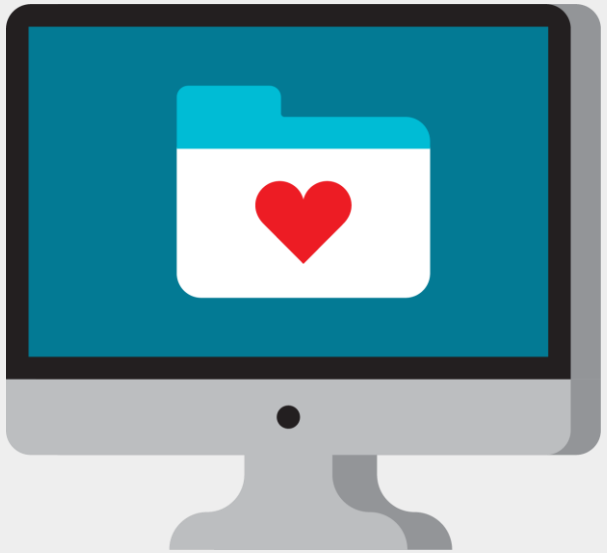

sikkerhetsnormen@ehelse.no

Vi fortsetter med webinarer – onsdager klokken 0900!

Temaer «på blokka» for høstens webinarer er blant annet nytt faktaark om personvernprinsippene, faktaark om hjemmekontor, veileder om medisinsk utstyr, innspillswebinar for forskning …

Vi jobber med timeplanen nå –

Ta gjerne kontakt om du ønsker deg et tema!

Følg med på normen.no, sosiale medier og Normens nyhetsbrev!

NORMEN

Takk for gode innspill!